

Irodalmi Szemle.

A lipesei rumén szeminárium.

Vierter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar zu Leipzig); herausgegeben von Dr. Gustav Weigand. Leipzig 1897.

Réthy László már közölte a hazai közönséggel tavaly a *Revue d'Orient et de Hongrie*-ban, hogy a dr. Diaconovich kiadta *Enciclopedia Romana*-ban (Sibiu 1897.) az u. n. makedo-ruménekről szóló alapos cikket dr. Weigand, a lipesei rumén szeminárium igazgatója írta s hogy e cikk fényes tanúbizonyság a magyar tudományos kutatás részrehajlatlansága mellett, mert nem Hasdeu és Xénopolnak, hanem Hunfalvynak és derék tanítványának, Réthy Lászlónak ad igazat. Ruménelenes érzelmekkel talán még Densusianu sem fogja vádolhatni a német tudóst, s talán a magyarok irányában részrehajlósággal sem, amint erről dr. Weigandnak eddig megjelent dolgozataiból bármely elfogulatlan olvasó saját szemeivel szerezhet meggyőződést magának.

Avatottabb tollra pedig, mint dr. Weigandé, aligha bízhatta volna az Encyclopaedia szerkesztője az aromunokról szóló cikket, mert ő a nép között járt, megismerkedett velük közelebbről, megtanulta és tanulmányozta — tanulmányozza tovább is — nyelvüket és folk-lore-jukat. Tanulmányait és tapasztalatait öt kötetre szabott munkában tervezi ismertetni, melyből kettő már megjelent Lipésében *Die Aromunen* cím alatt (1894—5-ben) Az „aromun“ név aránylag új a nem' rumén irodalomban s magyarázatául meg kell említenem, hogy maga Weigand javasolta annak használatát, mert maguk a makedo-rumének így nevezik magukat és az új név sokkal szabatosabb mint az a féltuázat, vagy még több más név, melyen eddig ismerték őket az európai irodalomban. Mert „ezinczárok“ és „kuczovallachok“ csak gúnynevek, „Südrumänen, Makedo-Walachen, Pindus-Walachen, Transdanubische Walachen“ stb. csak részben helyesek. Macedonia jelenlegi, de nem ős hazájuk, mert ők ott csak jövevények.

Midőn dr. Weigand a ezinczárok közt kutatógott, azt vette észre, hogy közöttük egy szokásaikra, öitözetre, gondolkodásmódra, típusra stb. nézve, tehát ethnographiai tekintetben teljesen különböző népfaj lakik

— összesen mintegy 14 ezer lélek — kikeről megfigyeléseit még 1892-ben tette közzé *Die Vlacho-Meglen* cím alatt. Négy évvel előbb pedig már között volt egy tanulmányt *Die Sprache der Olympo-Walachen* cím alatt.

Irogatott szorgalmasan szerzőnk különféle folyóiratokba is kedvenc tárgyáról, mint pl. a *Romania*-ba; mindez azonban csak mintegy bevezetésül szolgált további nagyobb szabású munkálkodásához. Mert 1893. április havában megnyílt Lipcsében az egyetem közvetlen közelében (Querstrasse 5.) az új rumén szeminárium Jonescu rumén kultuszminiszter, továbbá a rumén akadémia, Hasdeu tanár és Virgil Arion rumén államtitkár fáradozásai folytán és támogatása mellett és a rumén országgyűlés mindkét házának bőkezűségéből, hol azóta dr. Weigand mint igazgató működik nagy sikerrel s hol szívesen látják bármely nemzet tudományszomjas fiát — vagy ha jól tudom: leányát is — ki a rumén nyelv és irodalom tanulmányozását tűzte magának főadatul. Az intézetet mint tagok és vendégek meg is látogatták eddig amerikaiak, angolok, németek, dánok, muszkák és persze nagyszámú oláh, csak magyar még nem; pedig hát a magyart nemcsak tudományos és más szempontból kellene érdekelnie ezen intézet működésének, melyről immár a negyedik évi jelentés látott napvilágot; s melyeknek nyomtatási költségeit Jonescu kultuszminiszter fődözte eddig. A rumén akadémia eddig csak szép szóval, anyagilag azonban még nem támogatta az intézetet, mely fölolvasásokkal, előadásokkal, gyakorlatokkal, és tudományos expedíciókkal viszi előbbre a rumén nyelv ügyét. Van két stipendium is, melynek élvezői ingyen lakást, fűtést, világítást és reggelit kapnak az intézetben.

Dr. Weigand mindjárt tanulmányai küszöbén arra a meggyőződésre jutott, hogy teljesen téves az az állítás, hogy a rumén nyelvnek nincsenek tájszólásai, hanem mindenhol és mindenki ugyanazt a nyelvet beszéli. A magyarról is azt tartották egyideig. Miután pedig egy oly fiatal irodalomban, mint a ruménben, melynek első írott termékei kéthárom évszázadnál alig idősebbek, a különféle tájszólásoknak még a régebbi irodalmi nyelvekénél is fokozottabb értékük van: a lipcsei szeminárium egyik legfontosabb föladatául a különféle rumén dialektusok gyűjtését tekinti. Az intézet igazgatója kimappázta a ruménektől lakott egész földterületet s részint személyesen, részint tanítványai útján szorgalmasan gyűjti ott évenként az anyagot. Ezt a munkát még a lipcsei Albrechts-Stiftung is segívezi évenkénti 700—800 márkával, csak a rumén akadémia nem. Így dr. Weigand 1895-ben beútaza a régi „Bánság“ egyrészét, 1896-ban pedig a Maros és Körös vidékeit, mely útjairól az évi jelentésekben ad számot. A gyűjtést sokkal rationalisabb módon és előre megállapított, egyöntetű rendszer szerint végzik s azért remélhetőleg a gyűjtött anyagnak nagyobb lesz a tudományos értéke, mint Picot, Birescu és Hodos e szakmában régebbi munkásságának.

A nyers anyag gyűjtése még öt vagy hat évet fog igénybe venni, dr. Weigand becslése szerint.

Az évi jelentésekben közlött dolgozatok zöme persze kiválólagos a rumén philológiával foglalkozó tudóst érdeklik ugyan, de találhatnak érdekes dolgokat bennük mások is. Ilyen pl. egy dolgozat az összehasonlító folk-lore köréből, melyben szerző a nálunk Déva várának építéséhez fűződő monda változataival foglalkozik, melyeknek egyik magyar változata (Kőműves Kelemenékről) ha jól emlékszem Kriza gyűjteményében a *Vadrózsák* ban jelent meg. Szerző kiterjeszkedik a monda más változataira is és idéz a 3 magyar, 4 bolgár, 3 albán, 2 szerb, 3 oláh és 6 görög versiet. A magyarban a hunyadmegyei vár, a többi nyelvekben majd egy kolostor, híd, vagy szintén vár (Skutari, Saloniki, Tirusa, „Barkán“) majd valami város, városfal, városkapu építése képezi a cselekvés háttérét. Az alap gondolat azonban, t. i. az emberi vagy állati áldozat mint a régi pogány vallás maradéka honos más népeknél is, mint pl. az angolnál, német és oroszánál és Európán kívüli népeknél is. A ruménben, mint ismeretes, Ardisis kolostor építéséhez fűződik a monda és megvan ama nemzet szépirodalmában is Alexandri Vazul tehetséges költő tollából.

Érdekes még a következő adat is a Bánságból. Dr. Weigand szerint az ott élő magyar köznép befolyása a rumén elemre fölötte csekély; az adminisztráció (a törvényszékek és iskoláké) azonban számbaveendő (nicht zu unterschätzend). A helynevek, dűlők, rétek, folyók, patakok stb. nevei után és egyes községek tájnyelvéből ítélve a (z egykorú szörényi) Bánság délkeleti részében lakó tömör ruménség oly területen él, mely valaha t. i. a török uralom előtt — tisztán magyarok lakta vidék volt, de azóta teljesen eloláhosodott. Illik ez állítás különösen Mehádia, Teregova és az Almás vidékeire. Erre az eredményre a német tudós, mint látjuk, tisztán philologiai úton jutott, mert úgy látzik a rumén szemináriumban praelegálnak a bolgár és oláh történelemből igen, de a magyarból még eddig nem. Majd talán erre is kerül valamikor a sor. Szerző hozzáteszi, hogy a magyar kormány igyekezeit, hogy tisztán magyar betelepítésekkel a tömör rumén elem „rést üssön“ eddig nem koronázta siker, mert a betelepített magyarok aránylag csekély időközben mind beleolvadtak az oláhságba.

A magyarországi rumének körében a szeminárium működéséről jól vannak értesülve; magyar körökben azonban, ha a látszat nem csal, kevesebbet tudnak felőle s azért jelen ismertetés célja az érdekelteket az intézetre figyelmeztetni.

Kropf Lajos.